

РЕЦЕНЗІЯ

декана факультету аграрного менеджменту
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора економічних наук, професора **БОНДАРЕНКА Валерія Михайловича**
на дисертацію **ГОНЧАРОВОЇ Ірини Миколаївни** на тему:
**«Організаційно-економічний механізм забезпечення транспортного обслуговування
виробників сільськогосподарської продукції»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

За підсумками вивчення представленої Гончаровою Іриною дисертації, матеріалів щодо апробації та практичного впровадження основних результатів наукового дослідження, можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків, наукової новизни отриманих результатів, повноти їх викладення в опублікованих наукових працях та оцінити значущість дослідження відповідно до потреб сучасної економічної науки.

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з напрямками науково-дослідних робіт. Потреба в постійному вдосконаленні системи та підвищенні якості транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції зумовлює критичну значущість дослідження і розвитку організаційно-економічного механізму забезпечення транспортними послугами виробників сільськогосподарської продукції. Цей механізм має ключове значення не лише для створення ефективної структури задоволення потреб споживачів у продукції аграрного виробництва, але й істотно впливає на формування національної та глобальної системи продовольчої безпеки. З огляду на це, дослідження й оптимізація організаційно-економічного механізму транспортного обслуговування є пріоритетним завданням, що відіграє суттєву роль у зміцненні конкурентоспроможності підприємств, зайнятих організацією транспортних послуг для сільськогосподарських виробників, а також у розвитку транспортного сектору економіки України у сфері забезпечення виробників різних галузей якісними транспортними послугами.

Потреби виробників сільськогосподарської продукції в послугах із транспортного обслуговування в аспекті формування ефективного організаційно-економічного механізму мають певні особливості, які необхідно врахувати в процесі здійснення заходів з регулювання цієї діяльності на рівні транспортних підприємств, у процесі налагодження ефективних комунікацій між владою та бізнесом, а також під час створення ефективних механізмів взаємодії на рівні галузей національної економіки. Тому зазначені аспекти зумовлюють важливість та актуальність теми дисертаційного дослідження, обґрунтовують потребу у формуванні теоретичного підґрунтя та розробленні нових практичних заходів,

спрямованих на удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення послугами транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції.

Логічним є зв'язок роботи із науковими програмами і планами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України «Прикладні рішення регулювання розвитку сільського та рибного господарства в умовах надзвичайних викликів для національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0122U001643), «Наукове обґрунтування агротехнологічних рішень регулювання розвитку циркулярної та блакитної економіки в сільському і рибному господарстві для реабілітації військовослужбовців і повоєнної відбудови України» (номер державної реєстрації 0125U001973) та Ізмаїльського державного гуманітарного університету за темою: «Управління сталим розвитком стратегічних галузей національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104265).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Вивчення матеріалів дисертації Ірини Гончарової, а також усіх інших наукових матеріалів, наданих здобувачкою у комплексі з дисертацією, засвідчує достатній рівень обґрунтованості, високий рівень якості зроблених висновків і рекомендацій, що є безпосереднім результатом використання коректних методологічних засобів та повнотою джерельної бази, використаної в процесі проведення дослідження.

Оскільки в процесі дослідження було застосовано широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів, це підтверджує достовірність отриманих результатів, які сформовані в процесі вдалого поєднання використання цих методів для досягнення концептуальної єдності наукового дослідження. Здобувачкою за допомогою методу аналізу було досліджено особливості надання послуг із транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції, а за допомогою синтезу організаційно-економічних факторів, які впливають на якість транспортного обслуговування, здійснено обґрунтування напрямів удосконалення компонентів механізму підвищення якості послуг із транспортного обслуговування. Застосування методів індукції та дедукції у процесі вдосконалення механізму розроблення, впровадження та адаптації до практичних умов комплексного інноваційного проєкту свідчить про системність та практичне спрямування виконаного дослідження.

Емпіричною основою дослідження стали результати наукових робіт, проведених авторкою самостійно або за її участі. У процесі підготовки дисертації було проаналізовано масив джерел, що охоплюють наукові, статистичні, аналітичні та довідкові матеріали. Основні результати роботи пройшли апробацію міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій і семінарах, а також у рамках міжнародних економічних форумів.

Дисертація Ірини Гончарової, подана до захисту, є самостійним, оригінальним та завершеним дослідженням. Її наукові положення, висновки та рекомендації визнано достовірними і обґрунтованими в повному обсязі.

Новизна наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. За підсумками ознайомлення з дисертацією Ірини Гончарової та поданими до розгляду супровідними документами можна визначити, що наукова новизна дослідження полягає у формуванні низки принципово нових факторів організаційно-економічного механізму забезпечення послугами транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції, що є дієвим інструментом системного вирішення важливого для загального економічного розвитку України науково-прикладного завдання, підхід до вирішення якого ґрунтується на комплексному застосуванні теоретичних і методичних положень та практичних рекомендацій.

Наукова новизна результатів, отриманих у дисертації, полягає у всебічному науковому обґрунтуванні та розробленні практичних рекомендацій щодо підвищення якості транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції в умовах трансформації економіки України на засадах сталого розвитку й цифровізації. У роботі розв'язано важливу науково-прикладну проблему забезпечення ефективної логістичної підтримки аграрного сектору, що має вирішальне значення для зміцнення конкурентоспроможності вітчизняного сільськогосподарського виробництва, особливо в умовах підвищених ризиків і обмежених ресурсів.

Зокрема, запропоновано та обґрунтовано комплексний інноваційний проєкт модернізації технічного забезпечення процесів транспортного обслуговування аграрних виробників, який інтегрує енергоефективні транспортні рішення, цифрові інструменти логістичного управління та інституційний механізм координації між ключовими учасниками ринку. Такий підхід забезпечує не лише підвищення ефективності перевезень та зниження логістичних витрат, але й сприяє зменшенню втрат сільськогосподарської продукції, поліпшенню доступу до транспортних послуг у сільській місцевості, що, у свою чергу, є каталізатором сталого соціально-економічного розвитку аграрного сектору.

Удосконалено систему ідентифікації, класифікації та ранжування факторів, що впливають на результативність маркетингових заходів у сфері логістичного обслуговування сільськогосподарських виробників. На відміну від існуючих методичних підходів, запропоновано застосування методу ґрупування для групування ознак, що дозволяє здійснювати більш глибоку та комплексну оцінку впливу факторів на кінцеві результати логістичної діяльності з урахуванням як кількісних, так і якісних параметрів.

Розроблено методичний підхід до формування концепції функціонування мережі заготівельно-логістичних пунктів з розширеним функціоналом, що включає первинну

обробку, сортування продукції та використання екологічного транспорту, зокрема на базі альтернативних джерел енергії. Передбачено також часткову енергетичну автономність таких пунктів, що дає змогу підвищити ефективність логістичних процесів, зменшити втрати продукції на ранніх етапах логістичного ланцюга та оптимізувати використання транспортних засобів.

Подальшого розвитку набули наукові підходи до створення «дорожньої карти» інновацій у сфері транспортного обслуговування аграрних виробників, яка враховує просторово-часову логістичну адаптацію до змін у потребах аграрного виробництва. Запропоноване рішення спрямоване на підвищення гнучкості логістичних маршрутів, розроблення спеціалізованих пасажирсько-вантажних перевезень і забезпечення зниження логістичних витрат на сільських територіях.

Крім того, удосконалено методичні засади оцінювання ефективності впровадження інноваційних проєктів у сфері транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників. Запропоновано підхід, який передбачає комплексне врахування логістичного ефекту як інтегрального чинника підвищення загальної результативності агровиробництва. Це дозволяє здійснювати точніше прогнозування очікуваних результатів від впровадження інновацій, а також приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо інвестування та розвитку логістичної інфраструктури агросектору. Таким чином, результати дослідження мають вагомe теоретичне та прикладне значення і становлять цінний внесок у розвиток економіки транспорту, аграрної логістики та механізмів сталого розвитку агропромислового комплексу України.

Повнота викладення основних положень дисертації в опублікованих працях. За результатами дисертації авторкою опубліковано 25 наукових праць, з яких 3 статті у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 2 статті у колективних монографіях, 14 тез наукових доповідей. На захист винесено виключно особисті розробки авторки. Основні методичні положення, наукові розробки та результати дослідження доповідалися й отримали позитивну оцінку на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

У дисертаційному дослідженні Ірини Гончарової представлено комплекс ґрунтовних теоретичних і прикладних авторських розробок, що стали результатом самостійного наукового пошуку та всебічного аналітичного опрацювання проблеми підвищення ефективності та якості транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції. Значну частину одержаних результатів доведено до рівня конкретних практичних рекомендацій, які можуть бути безпосередньо впроваджені у діяльність транспортно-

логістичних підприємств з метою оптимізації процесів перевезення, зниження втрат сільськогосподарської продукції на етапі логістики «першої милі» та підвищення доступності транспортних послуг для суб'єктів аграрного сектору, передусім у сільських територіях.

Теоретична та практична цінність наукових результатів дисертації. Теоретична цінність і практична значущість одержаних результатів полягають у тому, що наукові напрацювання авторки не лише розширюють наявний інструментарій досліджень у сфері організації транспортного забезпечення сільськогосподарського виробництва, а й пропонують нові концептуальні підходи до розроблення та функціонування організаційно-економічного механізму його забезпечення. Запропоновані авторські розробки істотно доповнюють економічну науку в частині розвитку теоретичних засад і методик проектування та оцінювання ефективності інфраструктурних рішень, спрямованих на підтримку аграрного сектору в умовах цифрової трансформації та необхідності забезпечення сталого розвитку.

Наукові положення та результати, викладені у дисертації, стали підґрунтям для систематизації й подальшого удосконалення методичних підходів до формування дієвих механізмів маркетингового забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції. Зокрема, обґрунтовано методичний підхід до формування дорожньої карти інновацій, що враховує просторово-часову специфіку логістичних потреб сільськогосподарських виробників, забезпечує формування адаптивних маршрутів, скорочення логістичних витрат та підвищення гнучкості перевезень. Також запропоновано концепцію мережі заготівельно-логістичних пунктів комбінованого типу, які поєднують процеси первинної переробки, сортування, тимчасового зберігання продукції та використання екологічно орієнтованого транспорту, із частковою енергетичною автономністю. Зазначене формує відповідні організаційно-економічні умови для покращення якості транспортного обслуговування та підвищення ефективності логістичних процесів у сільськогосподарському виробництві.

Особливої уваги заслуговує те, що результати дослідження мають не лише прикладне спрямування, але й становлять внесок у розвиток сучасної економічної методології. Зокрема, авторкою обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення методичного інструментарію оцінювання ефективності інноваційних проєктів у сфері сільськогосподарської логістики. Розроблена методика відрізняється від традиційних підходів тим, що враховує логістичний ефект як інтегральну характеристику, яка охоплює фінансові, ресурсні, соціальні та екологічні аспекти підвищення результативності сільськогосподарського виробництва. Застосування такого підходу забезпечує більш об'єктивне оцінювання інноваційного

потенціалу, а також підвищує точність прогнозування ефективності впровадження інновацій у реальних умовах функціонування транспортно-логістичних систем аграрного сектору.

Особливої уваги заслуговує розроблений авторкою макет мобільного застосунку, спрямованого на забезпечення ефективної комунікації між виробниками сільськогосподарської продукції та надавачами транспортних послуг, який відрізняється від наявних програмних продуктів форматом визначення кола потенційних виконавців замовлень, удосконаленою системою зворотного зв'язку та методикою аналізу ефективності виконання договорів кожним із надавачів транспортних послуг, зокрема під час використання спеціалізованих транспортних засобів на замовлення сільськогосподарських виробників.

Узагальнюючи, слід зазначити, що дисертаційне дослідження Ірини Гончарової є вагомим науковим доробком, який поєднує глибокий теоретичний аналіз із високою прикладною цінністю, спрямованою на розв'язання актуальних завдань розвитку логістичної інфраструктури сільськогосподарського комплексу України. Запропоновані у роботі підходи можуть слугувати методичною основою для подальших наукових досліджень і практичних розробок у сфері транспортного забезпечення сільськогосподарського виробництва в умовах цифровізації та сталого розвитку.

Окремо варто відзначити, що авторкою розроблено та обґрунтовано комплексний інноваційний проєкт модернізації технічних засобів для транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції, який інтегрує транспортні технології, спрямовані на підвищення енергоефективності та енергонезалежності транспортних засобів, цифрові інструменти логістичного управління та інституційний механізм взаємодії стейкхолдерів, з метою зниження витрат сільськогосподарських виробників, підвищення доступності транспортних послуг і комплексного покращення інфраструктурного забезпечення з урахуванням ключових положень концепцій сталого розвитку сільських територій.

Результати, представлені здобувачкою у дисертації, пройшли належну апробацію, що підтверджується відповідними документами Болградської міської ради Одеської області, ТОВ «Болградтранс» (м. Болград, Одеська область) та Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація та наукові публікації, у яких відображено основні результати дослідження, не містять порушень принципів академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації наукових результатів. Роботу викладено державною мовою, стиль подання матеріалу відповідає вимогам наукового та літературного мовлення. Текст дисертації є логічно структурованим, переважно позбавлений граматичних, орфографічних і стилістичних помилок, а також суттєвих технічних недоліків.

Дискусійні положення й недоліки дисертації. Відзначаючи високу актуальність обраної здобувачкою тематики дослідження та загалом позитивно оцінюючі дисертацію, доцільно звернути увагу на окремі дискусійні положення, а саме:

1. У дисертації розглядаються моделі транспортного обслуговування, які застосовуються у процесі надання транспортних послуг виробникам у різних сферах діяльності, що дозволяє формувати рекомендації залежно від типології відповідної моделі. Водночас, на відміну від інших моделей, чинники функціонування кооперативної моделі транспортного обслуговування залишилися недостатньо розкритими.

2. Практична цінність дисертації могла б бути підвищена, якби у процесі аналізу передумов інновації, авторка приділила більше уваги впливу інновацій на сталий розвиток територій, у яких активно розвивається сільськогосподарське виробництво. Зокрема, доцільним було б розглянути передумови інновацій у розрізі територій із різним рівнем забезпечення транспортними послугами, зумовленими інфраструктурною та інституційною нерівномірністю, що суттєво впливає на формування комплексу передумов інноваційного розвитку.

3. Для оцінювання обсягів ринку послуг із транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції в Україні за період 2012–2023 рр. доцільно було б доповнити аналіз показниками кількості транспортних підприємств, що дало б змогу більш точно оцінити потенційні можливості транспортної галузі щодо забезпечення потреб сільськогосподарських виробників у транспортному обслуговуванні.

4. У підрозділі 2.2 статистичну інформацію щодо частки доданої вартості у структурі ВВП досліджуваних країн і територій доцільно доповнити загальносвітовими показниками. На нашу думку, це сприяло б кращому сприйняттю локальних тенденцій у порівнянні з глобальними процесами.

5. Підвищенню практичної значущості дисертації, на нашу думку, сприяла б більш детальна структура операційного плану транспортного підприємства щодо реалізації положень Національної транспортної стратегії України з урахуванням специфіки надання транспортних послуг виробникам сільськогосподарської продукції.

Водночас зазначені зауваження не змінюють позитивної оцінки дисертаційного дослідження, а свідчать про складність, багатогранність і перспективність обраної наукової тематики.

Загальний висновок. У цілому дисертація на тему: «Організаційно-економічний механізм забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції» є самостійним завершеним науковим дослідженням. Обрану тему дисертації повно та належним чином розкрито, поставлену мету досягнуто.

Результати, одержані у дисертації, мають істотне наукове значення та в сукупності забезпечують розв'язання актуального науково-практичного завдання, сутність якого полягає у всебічному обґрунтуванні теоретичних положень і розробленні комплексу практичних заходів, спрямованих на поглиблення теоретико-методичних підходів та формування науково-практичних рішень, орієнтованих на удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільсько-господарської продукції.

Таким чином, за змістом і рівнем оформленням дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (із змінами), а її авторка Гончарова Ірина Миколаївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент декан факультету аграрного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор економічних наук, професор Валерій БОНДАРЕНКО